ДӘРІС 12

Өнер философиясы

Дәрістің мақсаты:

Өнер адамының көркем шығыармашылығында көрінетін

ерекше қзмет екенін талдап тұіндіру

Жоспары:

1. Философия және өнер
2. Өнер философиялық феномен ретінде
3. Философия тарихындағы эстетикалық көзқарастар

Өнер ұғымы және феномені

01 Көркем образдарда шындықты көрсететін қоғамдық сананың және адами қызметтің спецификалық түрі

02 Эстетикалық құндылықтарды игеруге және жасауға бағытталған адамның тәжірибелік қызметі

03 Жоғары шеберлік дәрежесі

35–10 мың жыл б.з.д.

Өнер палеолит дәуірінде өз бастауын алады – ол көркем мәдениеттің орталық буыны.

- Эмоциялық қабылдауға бағытталған шындықты субъективті жаңғырту
- Дін, мораль, саясат, техника, БАҚ-пен тығыз байланысты

Өнер ұғымының тарихи дамуы

Антика

Мейірімділік пен сұлулық бірлігін жүзеге асырған идеал

01

Орта ғасыр

Діни сезімді тәрбиелеу, сенімнің көзі мен құралы

02

Қайта өрлеу

Өнер – ләззат ретінде

03

Ағарту дәуірі

Өнер – ақыл-ой өрнегі

04

XIX–XX ғасыр

Субъективті және объективті өнер теориялары

05

Антика мен неміс классикасы

Б.з.д. VII–III ғасыр

Ежелгі Грекия

Гомер мен Гесиодта әдемілік, гармония, өлшем кездеседі. Пифагор мектебі: сан – әлемнің жаны, әлемді сандар басқарады.

Иммануил Кант

Эстетикалық сезім

Субъективті қабілеттердің үйлесімі табиғат заңдарына сәйкестік пен ләззат сезімін береді.

Фридрих Шиллер

Эстетикалық тәрбие

Өнердің қоғамдық функциясы – тұлғаның үйлесімді, жан-жақты дамуы.

Георг Гегель

Өнердің тарихи жолы

Тарихи жол – идеалдың даму сатысы: өнерде адам өзін екі еселеп, ішкі әлемін сезінеді.

XX ғасыр эстетикасы

Психоаналитикалық

З.Фрейд, К.Юнг

Көркем-эстетикалық қызметтің басты қозғалтқышы – психиканың бейсаналық процестері.

Структурализм

Леви-Строс, Фуко, Барт

Өнер – құрылымдық принциптер негізінде пайда болған автономды шындық.

Семиотикалық

У.Эко, Ю.Лотман

Көркем мәтіннің семантикалық ерекшелігін анықтауға бағытталған.

Постмодернизм

Деррида, Делез, Бодрийар

Өнерді мәдениет пен өркениеттің басқа феномендерімен бір қатарда қарастырады.

XX ғасырда эстетика өнер теориясы, көркем сын, психология, әлеуметтану, семиотика және лингвистика контекстінде дамиды.

Ренессанс эстетикасы

Қайта өрлеу – антикалыққа қайту, бірақ орталықта – адам.

Адамның дамуына шек қойылмаған, шығармашылық шабыт шексіз. Өнер дүниетанымдық қызмет атқарды.

Леонардо да Винчи

Мүсінші, инженер, ақын, суретші, философ, өнер теоретигі.

Данте мен Боккаччо

«Құдайы комедия» және «Декамерон» адами қасиеттерді көрсетіп, шіркеуді сынаған.

Пико делла Мирандола (1463–1494)

«Адамның қадір-қасиеті туралы» сөзінде адам – өз бейнесін өзі анықтайтын тұлға.

Италия шеберлері

Петрарка, Альберти, Рафаэль, Микеланджело, Фичино.

Қорытынды

01

Антика мен орта ғасыр идеяларының заңды жалғасы

Қайта өркендеу – алдыңғы дәуірлер эстетикасының заңды жалғасы.

02

Жаңа дүниетанымдық парадигма

Адам жер бетіндегі өмірде барлығын жасайтын, жаратушы рухты тұлға ретінде қарастырылады.

03

Ортағасырлық аскетизмді жеңу

Өмірге көркем-әдемі формадағы толық көрініс беріледі.

Өнер – көркем мәдениеттің орталық буыны және адамның шығармашылық қызметінің ерекше түрі.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Летопись тюркской цивилизации. Т.2. Тюркский мир в XIII–XVII вв. Барнаул, 2025.
2. Ғабитов Т.Х. Қазақ философиясының тарихы: оқу құралы. Алматы, 2022.
3. Хасанов М., Петрова В., Джамбаева Б. Философия. Алматы, 2014.
4. Ғабитов Т.Х. Қазақтану: тарих философиясы. Алматы, 2022. 314 б.
5. Бегалинова К.К., Альжанова У.К. Философия. I, II том. Алматы, 2010.
6. Аташ Б.М. Философия. Алматы, 2014.
7. Ғабитов Т.Х. Философия. Алматы, 2022.
8. Грядовой Д.И. Философия. М., 2012.
1. Лавриненко В.Н. Философия. Учебник для вузов. М., 2012.
2. Иманқұл Н. Философия әлемінде: болмысы мен тарихы. Алматы, 2006.
3. Нысанбаев Ә., Әбжанов Т. Қысқаша философия тарихы. Алматы, 2009.
4. Алтай Ж., Қасабек А. Философия тарихы. Алматы, 2008.
5. Дүниежүзілік философияның онтологиясы. 12 томның 10-т. 2009.
6. Алексеев П.А., Панин А.В. Философия. Учебник для вузов. М., 2006.
7. Әл-Фараби. Шығармаларының 10 томдық жинағы. Алматы, 2005–2008.
8. Мырзалы С. Философия. Алматы, 2008.